

Бөхөнгийн Мэдээ

2005 өвөл: дугаар 2

Зургийг Владимир Смирин

Бөхөнгийн экологи, хамгааллын асуудлаар 5 хэл дээр хэвлэгдэн гардаг

Гарчиг

Сэдэвт өгүүлэл - Хуудас 1

Е.Ж.Милнер Гулланд. Харилцан ойлголцлын баримт бичигт гарын үсэг зурав

Шинэ мэдээ - Хуудас 2-3

БНХАУ-д болсон CITES-ийн хуралд бөхөн хамгаалах, эерийн худалдааг зохицуулах асуудлыг хэлэлцлээ
Москвад болсон бөхөн хамгаалах Дарвин болон ИНТАС төслийн багуудын уулзалт
ОХУ-д болсон хурлын төлөөлөгчид бөхөн авран хамгаалах яаралтай арга хэмжээ авахыг дахин мэдэгдэв
Америкийн "Fish and Wildlife" байгууллага
Оросын бөхөн хамгаалах хичээл зүтгэлийг дэмжив
Бөхөнгийн шинэ ивээн тэтгэгч
Оросод бөхөнгийн тухай шинэ баримтат кино үзүүлэв
Оросын гаалийн ажилчид Монголоос хууль бусаар хил гаргахыг оролдсон бөхөнгийн эерийг илрүүлэв
Хулгайн анчдыг шийтгэв
Казахстан бөхөн хамгаалах шинэ хөтөлбөртэй болов

Хэвлэлийн тойм - Хуудас 3-4

Чэши Юн "Устаж буй эйр хоёр талаас дэмжлэг авав" China Daily, 5 сарын 31, 2005
Сергей Пурлов "Бөхөн ба хүчирхийн тухай", Tribune-uz, 8 сарын 22, 2005
"Талын хатан"-д түслэмж хэрэгтэй байна", Казахстанская Правда, 9 сарын 12, 2005

Эрдэм шинжилгээний өгүүлэлтүүд - Хуудас 5-7

Ю.Арылов, Халимагийн "Зэрлэг амьтны төв" А. Канг, С. Зениан: Хятадын Гансу мужийн ховор амьтдыг гаршуулан үржүүлэх төв дэх бөхөн
Жон Ван Де Власаккер: Говь-Алтай аймагт явуулсан бөхөнгийн хээрийн судалгаа

Төслийн эргэн тойронд - Хуудас 7

Төв азийн экологийн "Эконет" сүлжээ байгуулагдэв
Казахстанд "SOS- бөхөн" төсөл хэрэгжиж байна
Баруун хойд Каспийн мужийн бөхөнгийн радиотелеметрийн судалгаа

Шинэ нийтлэлийн тойм - Хуудас 8

Сэдэвт өгүүлэл - Харилцан ойлголцлын баримт бичигт гарын үсэг зурав

Бөхөн хамгааллын түүхэнд чухал үйл явдал боллоо. Кенийн нийслэл Найробид болсон Нүүдэллэдэг зүйлүүдийг хамгаалах олон улсын конвенцийн 8-р их хурлын үеэр бөхөн тархсан улс орнууд бөхөн хамгаалах харилцан ойлголцлын баримт бичиг (ХОББ)-т 2005 оны 11 сарын 25-нд гарын үсэг зурав.

Уг баримт бичигт гарын үсэг зурсан талууд: бөхөнгийн хамгааллыг үр ашигтай явуулж бөхөнгийн амьдрах орчныг хамгаалах, бөхөнгийн популяци болон амьдрах орчныг нөхөн сэргээх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, орон нутгийн хамгааллын стратеги болон олон улсын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, мэдээлэл солилцоог дэмжих, ХОББ-г хэрэгжүүлэх байгууллага бий болгох, Нүүдэллэдэг зүйлийг хамгаалах олон улсын конвенцид ажлын тайлангаа өгч байх зэрэг үйл ажиллагааг тусгасан.

Бөхөн тархсан Орос, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан зэрэг улсын 3 юмуу түүнээс олон улс орон ХОББ-т гарын үсэг тохиолдолд уг баримт бичиг хүчин төгөлдөр болно.

Найробид болсон уулзалтанд эдгээр орноос зөвхөн Туркменистан гарын үсэг зурав. Үүнээс гадна Монгол, IUCN, WWF, Зэрлэг амьтан, байгаль хамгаалах олон улсын зөвлөл болон CMS-ын төлөөлөгчид энэхүү баримт бичигт гарын үсэг зурлаа. ХОББ-ыг Узбекистан улсын төлөөлөгчид хүлээн зөвшөөрсөн ба Германд болох уулзалтанд албан ёсоор гарын үсэг зурахаар төлөвлөж байна.

Энэ үр дүнд хүрэхийн тулд дараах хувь хүн болон албан байгууллагууд хүнд, хэцүү зам туулан шантралгүй ажилласан юм. Роб Хелворт, Лайл Гловка (CMS), Холи Дублин (IUCN-SSC), Робин Шарп (IUCN SSC, European sustainable Use Specialist Group), Сю Лайберман (WWF-International), Анна Луцкекина, Валерий Неронов (UNESCO-MAB), болон Елина Крейцберг (Төв азийн байгаль орчныг хамгаалах төв) зэрэг хүмүүс болно. Эдгээр болон шаргуу ажилласан бусад хүмүүст бөхөн хамгаалах үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллагаас чин сэтгэлийн талархал илэрхийлэх нь зүйтэй.

Халимагийн Елистад 2002 онд болсон бөхөн хамгаалах олон улсын хурлаас ХОББ-ийг анх санаачилсан юм. Уг хурлаар CMS-ын бөхөн хамгаалах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний төслийг боловсруулжээ. Гэвч бөхөн тархсан зарим улс орнууд ХОББ-т гарын үсэг зураагүйн улмаас энэхүү асуудал хараахан шийдэгдээгүй л байна. Монгол улс уг баримт бичигт гарын үсэг зурсан нь том амжилт юм. ХОББ бөхөн хамгаалалд хэрхэн хувь нэмэр оруулах вэ? ХОББ-нь бөхөн хамгааллыг олон улсын хэмжээнд нэгдсэн тогтолцоонд шилжүүлэхэд голлох үүрэгтэй ба бөхөн тархсан улс орнууд болон олон улсын төрийн бус байгууллагууд хамтран хэрхэн юу хийснээ эргэж тайлагнах тал дээр ажиллаж байна. ХОББ нь шинэ боломжийг нээж хөрөнгө оруулагчдыг татах байх гэж найдаж байна. Аливаа төр засаг бөхөн хамгааллыг дэмжиж байгаа нь CMS илүү үр ашигтай ажиллах нөхцөл болно.

Саналуудад үндэслэн нэн тэргүүний хийх зүйлүүдийг гаргасан. Миний бодлоор амьдрах орчныг хамгаалах тал дээр голлон анхаарах нь хулгайн антай тэмцэхээс илүү үр дүнд хүргэж чадахгүй. Бөхөнгийн амьдрах орчин сүүлийн хэдэн жилийн байдлаар харьцангуй сайжирсан хэдий ч хулгайн ан хяналтгүйн улмаас өнөөг хүртэл газар авсаар байна. Гэхдээ улс орон бүрт энэ нь өөр хэлбэртэй байж болно. ХОББ-т гарын үсэг зурснаар хүмүүсийг бөхөн хамгаалалд татан оролцуулах боломжуудийг нээж өгөх бөгөөд тэдэнд шахалт үзүүлснээс дээр юм. Мехлийн ирмэгт тулсан бөхөн авран хамгаалахын тулд бөхөн тархсан улс орнууд ирээдүйд юу хийх нь чухал болохыг сайн тооцож удаан хугацааны үр дүнтэй ажил хийх нь чухал гэдэгт ХОББ итгэл төгс байна.

Э.Ж.Милнер-Гулланд, Лондонгийн Эзэн Хааны коллеж. Энэ сэдвээр

www.iisd.ca/cms/cop8/nov23.html мөн

www.panda.org/news_facts/newsroom/index.cfm?uNewsID=51880 хаягаар илүү мэдээлэл авах боломжтой

on the move to 2010

Гэрэл зургийг <http://www.iisd.ca/cms/cop8/nov23.html> ХОББ-г гарын үсэг зурсны дараа, Роберт Хелворд (спс), Махтумули Амурадов (Туркменистан), Ард талд Монгол, Узбекистан, Зэрлэг амьтан, байгаль хамгаалах олон улсын зөвлөл, IUCN, WWF-ийн төлөөлөгчид

Редакцийн зөвлөл. Нэгдсэн вант улс Доктор Э.Ж.Милнер-Гулланд, Лондоны эзэн хааны коллеж (e.j.milner-gulland@imperial.ac.uk). Хятад: Доктор А.Канг, WCS-ийн Хятад дахь салбар (yglng@online.sh.cn); Казахстан: Профессор А.Бекенов, доктор Лу.А.Г.Грачев, Казахстаны амьтан судлалын хүрээлэн (teroi@nursat.kz); Монгол: Доктор Б.Лхагвасүрэн, доктор Л.Амгалан, ШУА-ийн Биологийн хүрээлэн (ecolab@magicnet.mn), Е.Онон, WWF-гийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар (nonon@wwf.mn); Орос: Профессор Ю.Арылов, Халимагийн зэрлэг амьтны төв (kalsaisaigak@elista.ru), доктор А.А.Луцкекина, Экологи ба эволюцийн хүрээлэн (mab.ru@relcom.ru); Туркменистан: Доктор Д.Сапармурадов, Туркменистаны цөлийн амьтан ургамлын хүрээлэн (sjuma@untuk.org); Узбекистан: Доктор Е.Быкова, доктор А.Есипов, Узбекистаны амьтан судлалын хүрээлэн (esip@tkl.uz);

Бөхөнгийн талаархи мэдээ материалыг дээрхи 5 хэл дээр хүлээн авах бөгөөд esip@tkl.uz хаягаар илгээх юмуу эсэл редакцийн зөвлөлийн гишүүдийн хаягаар хандаж болно. Бид жилд нийт 2 дугаар гаргана.

Хэвлэгдсэн сэтгүүлийг <http://saigak.biodiversity.ru/publication.html>, www.iccs.org.uk/saiganews.htm, <http://www.wildlifewardens.net/wcs/mini/Saiga-Chinese.pdf> хаягуудаар нэвтрэн орж pdf хэлбэрээр Хятад,

Англи, Казак, Монгол, Орос аль хүссэн хэл дээрээ татан авч болно.

Энэхүү хэвлэлийг INTAS санхүүжүүлж.

ШУА-ийн Биологийн хүрээлэн тусалцаа үзүүлэв.

Орон нутгийн болон олон улсын мэдээ

Хятадад болсон CITES-ын хурлаар бөхөнгийн эврийн худаалдааг зохицуулах, бөхөн хамгаалах талаар хэлэлцэв. Бөхөнгийн эврийн худалдаа болон хамгааллын талаархи CITES-ын уулзалт 2005 оны 8 сарын 31-нд Бээжин хотод болов. Хятадын Урумчи хотод 2005 оны 8 сарын 22-24 нд болсон "Silk Road CITES Implementation and Enforcement" семинарын зөвлөмжийг энд бас хэлэлцэв. Уулзалтын туршид янз бүрийн засгийн газрын байгууллагууд (БНХАУ-ын Ойн хороо, Хятадын CITES, Хүнс, эмийн ургамлын хороо, Гаалийн хороо, Эрүүл мэндийн яам, Хятадын уламжлалт анагаах ухааны хороо) болон бусад байгууллагуудын (Хятадын зэрлэг байгаль хамгаалах нийгэмлэг, Нэн ховор зүйлийг хамгаалах үндэсний комисс, Олон улсын байгаль хамгаалах нийгэмлэг - IUCN) төлөөлөгчид оролцож хил дамнасан хууль бус худалдааг зогсоох, хянах, Хятадын уламжлалт эмийн үйлдвэрлэлийг удирдах, засгийн газар бөхөнгийн эврийн худалдааны зах зээлийг хянах зэрэг олон асуудал хэлэлцлээ. Уулзалтаас гарсан шийдвэрт бөхөнгийн эврийн худалдаа болон бөхөн хамгааллын талаар дараах саналууд тусгагдлаа. Үүнд:

1. Эмний шинэ технологийг бий болгон бөхөнгийн эврийг орлуулах түүхий эдийг эрж хайх тал дээр анхаарах
 2. Бөхөнгийн одоогийн статусыг эмч нарт тайлбарлан ойлгуулж, эврийн хэрэглээг хязгаарлах
 3. Хятадад байгаа нийт бөхөнгийн эврийн тоог гаргаж маркатын системийг бий болгон эврийн худалдааг хянах
 4. Бөхөнгийн популяцийг гаршуулан үржүүлж уламжлалт анагаах ухаанд эврийн хэрэгцээг хангах
- Илүү мэдээл авахыг хүсвэл А.Кангтай дараах хаягаар холбоо барина уу ygling@online.sh.cn

Москвад болсон бөхөн хамгаалах Дарвин болон ИНТАС төслийн багуудын уулзалт

2005 оны 8 сарын 15-16нд Москва хотод Дарвины санаачлага төслөөс хэрэгжүүлж буй "Бөхөн хамгааллыг түшиглэн орон нутгийн иргэдийн амжиргааг сайжруулах" төсөл болон ИНТАС төслийн "Нэн ховор бөхөнгийн нөхөн үржихүйн экологи" төслүүдийн хамтарсан уулзалт болж ирээдүйн хамтын ажиллагааны талаар хэлэлцэв. Оросын талаас Халимагийн экологийн төвөөс явуулж буй олон нийтийн соёл боловсрол (Р.Медзидов), "Степной" дархан газрын байгаль хамгаалагчдын санаачилсан хулгайн ангийн эсрэг явуулж буй үйл ажиллагаа (А.Хлуднев), Халимагийн зэрлэг амьтан судлал, хамгаалал төвийн нэг жилийн ажлын үр дүн (CSCWAK) (Ю.Арылов), "Черные земли" шим мандлын дархан газрын судлаач Г.Эрденовын бөхөнгийн экологийн мониторингийн судалгаа, ОХУ-ын ШУА-ийн Экологи ба эволюцийн хүрээлэн болон CSCWAK-ын хамтарсан хээлтэй бөхөнгийн дааврын судалгаа (В.Вознесенская) зэрэг илтгэлүүдийг хэлэлцэв.

Бөхөнгийн уулзалтад оролцогчид:
Зүүнээс: В.Неролов, А.Хлуднев, Н.Арулова, Л.Арулова, А.Луцкейина, А. Бекенов, Р.Медзидов, Т.Аялет, А.Эсипов, Л.Грачев, О.Маллон, Е.Букова

Казахстаны Амьтан судлалын хүрээлэнгийн эрдэмтдийн бөхөнгийн популяцийн статус (А.Бекенов, Ю.Грачев) болон энэ жил Устюртад хийсэн бөхөнгийн төлөөллийн үеийн бөөгнөрлийн судалгааны ажлын талаар илтгэл тавив. Казахстаны үндэсний их сургуулийн судлаач В.Украинскигийн Бетпак Далад орон нутгийн иргэдийн бөхөнд хандах хандлагын талаарх судалгааг хэлэлцэв. Устюртын тосгоны иргэдэд жижиг зээл тусламж олгох нь цаашдаа ямархуу үр дүнгээ өгөх талаар Fauna and амьтан ба ургамлын олон улсын судлаач Т.Айлет тайлбарлав. Узбекистаны талаас бөхөн өвөлждөг Устюртын өмнөд хэсгийн нийгэм болон экологийн нөхцөл байдлын талаар илтгэл тавьсан (Е.Бекова, А.Есипов), ба уг нутагт бөхөн жилийн турш тогтвортой байршдгийг нотоллоо. Олон улсын байгаль хамгаалах нийгэмлэгийн (IUCN) мэргэжилтэн Д.Маллон, UNESCO-ын Хүн ба шим мандал хөтөлбөрийн В.Неронов нар бөхөн хамгаалах олон улсын үйл ажиллагааны тухай мэдээлэл хийсэн. Бид Москва (А.Вознесенская), Элиста (Н.Арылова), Лондоны эзэн хааны коллеж (А.Кюль)-ын залуу судлаачдын хийж буй судалгааны ажлын талаар ярилцсан. Хурлын төгсгөлд үзүүлсэн Александр Мисайлов, Игорь Шпиленко нарын бүтээсэн "Сайга- Карма степей" кино оролцогчдын анхаарлыг гойд татав.

Дарвин болон ИНТАС төслүүдийн талаар илүү мэдээл авахыг хүсвэл Е.Ж.Милнер Гулландтай холбоо барина уу. www.iccs.org.uk e.j.milner-gulland@imperial.ac.uk

Оросод болсон хурлаар бөхөн хамгаалах тал дээр яаралтай арга хэмжээ авах тухай хэлэлцэв

2005 оны 6 сарын 3-4 ний хооронд Москвагийн дүүргийн Королёвод болсон бүх Оросын "ОХУ-д зэрлэг амьтдыг хайр гамгүй ашиглаж байгаа асуудал, гарах арга зам" сэдэвт их хурал болов. Хурлын үеэр "Бөхөнг аврах нь" тунхаглал гаргаж Оросын амьтны аймгийн бүрэлдэхүүн болсон нэн ховор бөхөнг хамгаалахын тулд яаралтай арга хэмжээ авах нь тулгамдсан асуудал болсоныг цохон тэмдэглэв.

Москва хотод Оросын ШУА-ын Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах хороо болон Хөхтөн судлалын нийгэмлэгийн хамтарсан "Орос дахь бөхөнг гаршуулан үржүүлж, хамгаалах туршлага" сэдэвт семинар 2005 оны 10 сарын 10-нд болж өнгөрлөө. Уг хурлаар Оросод бөхөн гаршуулан үржүүлж олж авсан туршлагыг нэгтгэн дүгнэж, туршлага солилцон, цаашид гаршуулж буй нөхцөлд бөхөн хамгаалах стратегийг боловсруулав.

Дээрхи 2 олон улсын хурлын талаар илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл <http://www.saigak.biodiversity.ru/> -ийг үзнэ үү!

АНУ-ын "Загас болон Зэрлэг амьтны алба" Оросын бөхөн хамгаалах үйл ажиллагааг дэмжиж байна

2005 оны 6 сарын 22-нд АНУ-ын "Загас болон Зэрлэг амьтны алба" нийт 23.400 ам.долларын санхүүжилт хийснээ мэдэгдсэн бөгөөд үүнд: "Черные земли" шим мандлын дархан газрын байгаль хамгаалагчдыг радио станц болон бусад тоног төхөөрөмжөөр хангах, нөөц газрын эргэн тойронд харуулын цэгийг байгуулах, Халимагт байрлах Яшкул бөхөн гаршуулан үржүүлэх төв дэх зочдыг угтан авах байрыг барих зэрэг болно. http://usembassy.ru/embassy/releases.php?record_id=48 -ийг үз!

Яшкул бөхөн үржүүлгийн төвийн зочид хүлээн авах шинэ төв. Гэрэл зургийг: Анна Луцкейна

Бөхөнгийн шинэ ивээн тэтгэгч

Халимагт газрын тос болон байгалийн хий олборлодог "ИТЕРА" компани үндэсний болон олон улсын бөхөн хамгаалах байгуулагуудтай хамтран ажиллахаар нэгдэв. Уг компани Халимагийн засгийн газраас бөхөн гаршуулан үржүүлэхэд зориулж байгуулсан 800 га газрын тохижилтонд санхүүжилт олгов. Энэхүү компаний экологийн үйл ажиллагаа нэн тэргүүний ажил бол Халимагийн бөхөнгийн популяцийг хамгаалах явдал мөн гэж компаний зүгээс мэдэгдэв.

<http://www.tver.org/archive/archive.htm> - ийг үз.

Оросд бөхөнгийн тухай шинэ баримтат кино үзүүлэв

Оросын кино зохион бүтээгч Александр Мисайлов, Игорь Шпиленок нарын бүтээсэн "Талын карма-Бөхөн" сэдэвт баримтат кино энэ жил гарлаа. Бөхөнгийн түүх бол тал хээртэй салшгүй холбоотой. Өнгөрсөн зууны 2-р хагасаас бөхөн олноор нь агнах, онгон байгалийг хэт ашиглах зэрэг аюул занал учирж эхэлсэн.

Уг кинонд хууль бус анчид, байгаль хамгаалагч, байцаагч, орон нутгийн хүмүүсийн яриа, түүхэн баримтат зураг, яруу найраг зэрэг оржээ. Хүний шунал, ашиг сонирхолтой салшгүй холбоотой энэ амьтны тухай сэтгэл хөдөлгөсөн киноны үйл явдал нь үзэгчдийн сэтгэлд нэгийг бодогдуулна. Киног Халимагийн Зэрлэг Амьтан хамгаалахын төвийн төлөөлөгчдөд эхэлж үзүүлсний дараа, олон нийтийн телевизээр гаргасан.

<http://www.biodiversity.ru/programs/saigak/news/061005.html> -ийг үз

Оросын гаалийн ажилтнууд Монгол руу хууль бусаар бөхөнгийн эврийг хил гаргахыг завдаж байсныг илрүүлэв

Оросын Наушкинскйн гаалийн ажилтнууд 2005 оны 8 сарын 12-нд Монгол руу 11 орчим килограмм нийт 67 ширхэг бөхөнгийн эврийг хууль бусаар нэвтрүүлэх гэж байсныг илрүүлэв. Эдгээр бөхөнгийн эврийг Монголын иргэнээс хураан авч улсын орлого болгов. ОХУ-ын хил гаалиар хууль бусаар бараа гаргасан тохиолдолд хуулийн дагуу хураан авсан барааны үнийг 3 нугалж төлүүлдэг байна.

http://www.amic.ru/news/?news_id=687 -ийг үз

Хулгайн анчдыг шийтгэв

Шалкарски мужийн Босой тосгоны ойролцоогоос хууль бусаар бөхөн агнасан хоёр хулгайн анчдыг 2005 оны 11 сард Актюбинск районы Дотоод Явдлын Яамны ажилтан болон ойн аж ахуйн ажилтнууд хамтран илрүүлэв. Бөхөн буудаж агнасан тэдгээр хулгайн анчид 600 мянга орчим тенгегийн (ойролцоогоор 4.4 мянган ам.доллар) хохирол учруулжээ. Казахстан улсын эрүүгийн хуулийн 288 тоот хуулийг үндэслэн хулгайн анчдыг тус нутгаас гадагш гарахыг хориглон эрүүгийн хэрэг үүсгэжээ. Казахстан улс оны эхнээс нийт 7 хулгайн ангийн тохиолдлыг илрүүлэв. Хулгайн ан сүүлийн жилүүдэд бүлэглэлийн шинж чанартай болж байна. Шалкарски тосгоны орон нутгийн шүүх Узбекистан улсын 2 иргэнд 2005 оны 6 сард шийтгэл ноогдуулав. Учир нь тэд Казахстан улсын Устюртын талд хулгайн ан хийсэн байна. Хууль зөрчин нийт 9 бөхөн агнасан эдгээр хулгайн анчдыг 1.4 сая тенг (ойроцоогоор 10.4 мянган ам.доллар) -ээр торгон, 2 жилийн хорих ялаар шийтгэв. <http://www.earthwire.org/kz/account.cfm> -ийг үз

Байгаль хамгаалагчдын баг.
Гэрэл зургийг: Жезн Франкоис Ларот

Казахстанд бөхөн хамгаалах шинэ хөтөлбөр батлагдан

Казахстаны засгийн газрын 2005 оны 3 сарын 25-ны 267 тоот шийдвэрээр "2005-2007 онд ховор ба нэн ховор амьтад болон бөхөн хамгаалах хөтөлбөр"-ийг батлав. Энэхүү хөтөлбөрийг Казахстаны БШУ-ы яамны харъяа Амьтан судлалын хүрээлэн болон ХАА-н яамны Ой, агнуурын улсын хорооны мэргэжилтнүүд боловсруулсан. Сайдын хэлснээр хөтөлбөрийн хэрэгжилтэнд 180 сая тенге (ойролцоогоор 1.3 сая ам.доллар)-ийг улсын төсвөөс зарцуулахаар болов.

Хэвлэлийн тойм

Хятад: Өдрийн хэвлэл, 2005 оны 5 сарын 31

Устаж буй зүйл хоёр талаас дэмжлэг авч байна

Хятадын уламжлалт анагаах ухааны эм зүйч нар болон байгаль хамгаалалын мэргэжилтнүүд хамтран үзэл бодлоо солилцож, бөхөн хамгаалах арга замуудыг хэлэлцэв. Уулзалтын үр дүнд тоо толгой нь эрчимтэй хорогдож буй бөхөнгийн популяцийн дан ганц экологийн нөхцөл байдал төдийгүй ХУАУ (Хятадын уламжлалт анагаах ухаан)-ы тогтвортой хөгжлийн тал дээр хамтран ажиллахаар тохиролцов. Хятадын ХУАУ-ы холбооны тэргүүн Жианг Факуй хэлэхдээ: "Бид ХУАУ-ы бөхөнгийн эврийн хэрэглээг хянаж эхлэх хэрэгтэй, зохисгүй хэрэглээ нь бөхөнг устахад хүргэнэ" гэжээ.

Сүүлийн жилүүдэд Хятадын Хүнс болон Эм зүйн яамны зөвшөөрлөөр ХУАУ-аас гаргасан шинэ бэлдмэлийг цусны даралт ихсэх, ханиад томуу зэрэг өвчнийг анагаахад хэрэглэх болсон бөгөөд энэ бэлдмэлийн гол түүхий эд бөхөнгийн эвэр юм. "Бөхөнгийн эврийг ашиглан иймэрхүү нийтлэг өвчнийг анагаах эм үйлдвэрлэх юм бол бөхөнгийн эврийн хэрэглээ эрс өсч устах аюулд хүрнэ" гэж ХУАУ-ын Хятадын академийн Онолын хүрээлэнгийн профессор Чоу Чаофен хэлэв. "Бөхөнгийн эврийг зөвхөн хүнд өвчнийг анагаах эм бэлдмэлд хэрэглэх нь зүйтэй" гэж тэр зөвлөвөд бусад хэрэглээг хатуу хянах хэрэгтэй" гэв. Байгаль хамгаалагч, судлаач Али Канг ховордоогүй зүйл болон синтетик орлуулагчийг ашиглан бөхөнгийн эврийг орлуулах хэрэгтэй гэж санал болгов. Төв Азийн бөхөнгийн популяцийн тоо толгой хурдацтай багасч буй гол хүчин зүйл нь нутгийн иргэд гэр бүлээ тэжээхийн тулд бөхөнг хулгайгаар хэт олноор нь агнах явдал юм. Хулгайн анчид эврэнд нь болж бөхөнгийн ооныг агнадаг бөгөөд нэг кг эврийг 100 ам.доллараар зардаг. Сүүлийн жилүүдэд Хятадын хил гаалиар бөхөнгийн эвэр хууль бусаар гаргахыг завдсан нийт 15 тохиолдлыг илрүүлэн Хятадын хэвлэл, мэдээллээр цацжээ. ХУАУ-ы эмийн жоронд 2000 жилийн тэртээгээс бөхөнгийн эврийг ашигласаар иржээ. Туруутан амьтдын дотроос бөхөнгийн эвэр анагаах чадвараар хамгийн сайн гэж тооцогдсоор ирсэн байна. ХУАУ-ы энэ байр сууринаас үүдэн шинжээчид, судлаачид бөхөн мөхлийн ирмэгт тулсныг анхааруулсаар байна. Бөхөнгийн эврийг орлуулах бүтээгдэхүүнийг олох эсвэл нийлж аргаар гаргаж авах тал дээр ХУАУ-ы мэргэжилтнүүд санаа зовниж байна. Судлаачид ямааны эвэр зарим талаар бөхөнгийн эвэртэй ижил найрлагатай бөгөөд үүнийг орлуулан анагаах ухаанд ашиглаж болохыг 2001 онд тогтоожээ. Эмийн хэрэгцээг хангахын тулд Казахстан, Орос улсуудаас бөхөн авчирч гаршуулан үржүүлэх нь устаж буй бөхөнгийн популяцийг авран хамгаалах өөр арга зам юм.

Зи Ёонг

Бүрэн эхээр нь:

http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-05/31/content_447068.htm -ээс үзнэ үү!

Узбекистан: *Tribune-uz*, 2005 оны 8 сарын 22.

Хүн ба бөхөнгийн тухай

Цус шингэсэн хөрс нь нядалгааны газрыг санагдуулна. Шинэ жил болохоос хоёр долоо хоногийн өмнөхөн ашиг хонжоо хайгчид бөхөнг алж устган эвэр, махыг нь авсан нь энэ. Кунград-Бейнеу төмөр замын ойролцоо хэдэн зуун бөхөн тааламжтай газар нутаг хайн нүүдэллэж ирээд бүгд алуулжээ. Хэн ч хөөрхий амьтныг хамгаалахыг оролдсонгүй. Хамгаалах хүн ч ойр хавьд байсангүй. Хулгайн ан үүний шалтгаан болсон. Хятад, Сингапур, Малайзийн зах зээлд бие гүйцсэн бөхөнгийн эвэр 1 кг-нь 30-70 ам.долларын үнэ хүрч эрэлт хэрэгцээ маш их байна. Амьтан судлаачдын сэтгэл зовниж буй асуудал бол бөхөнгийн популяцийн 3 болон түүнээс дээш насны ооно агнагдаж дууссан ба анчид сүүлийн үед залуу ооно агнаж байна. Өмнө нь залуу бөхөнг агнадаггүй байсан ба энэ нь эдийн засгийн хувьд ач холбогдол багатай байжээ. Бөхөнгийн эврийн үнэ 10 дахин өссөний улмаас олон тооны зуучлагчид бөхөнгийн эврийг Хятад руу гаргаж байна. Саяхан болтол анчид бөхөнгийн эвэр авах гэж агнаж махыг хаядаг байжээ. Гэвч сүүлийн үед амьдрал хүнд болсны улмаас бөхөнгийн махыг хүнсэнд хэрэглэх болсон. Устурт даяар бөхөнгийн махны үнэ килограмм нь 800-1500 УЗС (Узбек сум) буюу ойролцоогоор 0.8-1 ам.долларын ханштай байна. Зах зээлд махны үнэ тогтвортой байгаа нь хулгайн ан гарсаар байх боломжийг олгож байна. "Бид өөрийн нутагтаа бөхөнг маш сайн хамгаалж нэр их хөдөлмөрлөж байхад Узбекийн нутагт бөхөн нүүдэллэн очиход тэд маш ихээр агнадаг" гэж казахчуудын гомдоллож байгаа нь үнэн юм. Устуртын бөхөнгийн популяцийн гуравны нэг нь манай нутагт өвөлждөг юм.

Судалгаагаар зарим сонирхолтой зүйлийг илрүүлжээ. Устуртад дөнгөж 30 жилийн өмнө газар газраас хүмүүс ирж суурьшсан байна. Устурт бол бөхөнгийн олон зуун жил амьдарсаар ирсэн газар нутаг гэдгийг тэдэнд хэлэх нэг ч хүн байгаагүй. ЗХУ-ын үед тэдгээр хүмүүс өөр өөрсдийн соёл, заншлыг авчирж хөгжсөн бөгөөд байгалийн баялгийг ашиглах, өөрсдийгөө байгалийн салшгүй хэсэг гэдгийг ухамсарлах ойлголт маш ялгаатай байжээ.

Гэхдээ асуудлыг шийдэж болно. Бодит сайхан жишээ нь Казакстан, ОХУ хоёр юм. Бөхөнг хамгаалах олон улсын төслүүд хэрэгжиж байна. Эдгээрт Узбекистан ч оролцож байна. Асуудлыг нааштай шийдэх сүнирхолтой хүмүүс ч байна. Заавар, зөвлөмжийг өнөөдөр амьдралд хэрэгжүүлэх цаг болсон. Үүний тулд олон нийт, засгийн газрын дэмжлэг хэрэгтэй. Гэтэл амьдрал дээр байдал ямар байна вэ?

Ихэнхи хүмүүст хулгайн ан амь зуух арга зам нь болсон. Нөгөө талаар бөхөнгийн хэт агналтанд засгийн газар хяналт тавьдаггүйгээс орон нутгийн хүмүүс эврийн худалдаагаар ашиг олох гэж улайрч байна. Хулгайн анчдын бүлэглэлүүд Устуртын тосгон болгонд байна. Каракалпак тосгонд 100 гаруй мотоциклтой хүмүүс амьдардаг.

Кунград-Бейнеу төмөр замын дагуу бөхөнгийн нүүдлийн зам дайрч өнгөрдөг ба нутгийн зүүн хэсэг тэр чигээрээ эвэргүй толгой бүхий араг ясаар дүүрсэн байна. Бөхөнгийн хувхайрсан яснууд үлэг гүрвэлийн оршуулгын газрыг санагдуулна. Тосгоны оршин суугчид тэдний амьдралын салшгүй нэг хэсэг болсон тэр сайхан амьтныг устгаж байна гэдгийг үл ухамсарлан бүтэн жилийн турш бөхөнг агнадаг. Бөхөнгийн жижиг сүргүүд орогнох газар хайж Устуртын тал хээрээр сандралдан гүйлдэж байна.

Сергей Наумов. Бүрэн эхээр нь www.tribune-uz.info –ээс үз.

Казахстан: *Казахстанская правда*, 2005 оны 9 сарын 12

"Талын хатан"-д тусламж хэрэгтэй байна

Хүрээлэн буй орчин түүн дотроо онгон байгаль хамгаалал, түүний чиг хандлага нь нэн тэргүүний зорилт бөгөөд үндэсний хэмжээнд хэлэлцэгдэж байна. "Казахстаны байгаль хамгаалал, дархан газрын сангийн хөгжлийн хэтийн төлөв ба асуудлууд" сэдвээр Мажилис тойргийн депутат Рауан Шаекин илтгэл тавилаа. Бөхөнгийн популяцийг нөхөн сэргээхэд чиглэгдсэн үйл ажиллагаа нь амжилтанд хүрсэн гэж депутат үзэж байна. Үүнд: нэгдүгээрт, Казахстаны бөхөнгийн популяцийн тоо толгойн ердийн өсөлтөнд нөлөөлж буй сөрөг нөлөөг багасгасан. Бөхөнгийн популяцийг нөхөн сэргээхэд шаардагдах хөрөнгө мөнгийг улсын төсвөөс жил бүр гаргасан. Нийт 686 сая тенге (5 сая орчим ам.доллар)-ийг ховор болон нэн ховор туруутан амьтад болон бөхөн хамгаалах хөтөлбөрийн хэрэгжилтэнд 2005-2007 онд зориулж гаргахаар төлөвлөсөн. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд шинэ ТХГН байгуулах, хилийн хяналтын системийг сайжруулж 24 цагийн эргүүлтэй болгох болон бөхөнгийн популяцийг хамгаалах бусад арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлэх зэрэг ажлыг хийхээр төлөвлөсөн. Бөхөнгийн нүүдлийн замын дагуу болон тархац нутагт нь амьдардаг хүмүүсд сургалт, сурталчилгаа явуулсан нь үр дүнгээ өглөө. Нутгийн иргэдийн амьжиргаа дээшилснийг тэмдэглэх нь зүйтэй. Өнөө үед тосгоны оршин суугчид бөхөнгийн махыг өвлийн хүнсэнд нөөцлөхөө больсон нь тэдгээрийн ихэнхи нь малтай болсонтой холбоотой аж. Сүүлийн жилүүдэд бөхөнгийн эврийн хил дамнасан хууль бус наймааг зогсоохын тулд хил гаалийн хяналт чанаржин сайжирсантай мөн холбоотой. Гэвч энэ арга хэмжээ нь асуудлын нэгээхэн хэсгийг шийдсэн бөгөөд бөхөнгийн тоо толгой санасан хэмжээнд хүртлээ өсөхгүй байна. Парламентын хурлын шийдэрүүдийг үндэслэн олон санал, зөвлөмжийг засгийн газарт өргөн барьсан. Тухайлбал, Караганда мужийн Сарысу голын баруун сав газрын 6000 км2 нутгийг БНГ болгох, мөн ховордож буй бөхөнг Казахстаны улаан номонд оруулах нь зүйтэй гэж үзсэн. Гэвч нэг жил гаруй хугацаа өнгөрсөн ч бодит өөрчлөлт гарсангүй. Орон нутгийн удирдлагууд байгаль орчны асуудалд анхаарал бага тавьж буйгаас болж БНГ байгуулах асуудал шийдэгдээгүй л байна. Бөхөнгийн популяцийг нөхөн сэргээхэд чиглэгдсэн засгийн газрын үйл ажилаагаа санхүүгийн байдлаас шууд хамааралтай. Улсын төсвөөс хөтөлбөрийн хэрэгжилтэнд зориулан гаргасантай тэнцэхүйц хэмжээний хөрөнгийг орон нутгийн төсвөөс гаргахыг зөвшөөрсөн. Гэсэн хэдий ч орон нутгийн удирдлагууд үүнийг хайхрахгүй байна. Р.Шаекин депутатын үзэж байгаагаар бөхөнгийн популяцийн тоо толгойг нэмэгдүүлэхэд засгийн газрын төдийгүй олон нийтийн байгууллага, хөдөлгөөний үйл ажиллагаа чухал байна. Залуу үеийнхэнд зориулсан боловсролын болон ухамсрын арга хэмжээнүүд зохион байгуулах шаардлагатай. Цаашилбал бөхөнг гаршуулан үржүүлэн, нүүдлийн болон төллөдөг газар нутгийг нь хамарсан ТХНГ-ын сүлжээг өргөтгөж, популяцийн мониторингийн судалгаа хийх хэрэгтэй. Туркменистан болон Узбекистантай засгийн газрын хоорондох харилцааг сайжруулах нь эдгээр улсуудын нутгийг дамжин өвөлждөг бөхөнгийн популяцийг хамгаалах, тоо толгойг нь нөхөн сэргээхэд чухал ач холбогдолтой. Одоогийн байдлаар эдгээр олон ажлын зөвхөн эхлэлийг тавьсан ба их хэмжээгээр гарч буй хулгайн ан аажмаар буурч байна. Гэсэн хэдий ч "Талын хатан"-д өнөөг хүртэл тусламж хэрэгтэй байна. Хөтөлбөрийн үр дүнг 2007 онд дүгнэнэ.

Бүрэн эхээр нь <http://www.earthwire.org/cache.cfm?aid=96952> –ээс үзнэ үү!

Устурт: эврийг нь авсан гавлын яс
Гэрэл зургийг: Александр Эсипов.

Эрдэм шинжилгээний өгүүлэлгүүд

Бүгд найрамдах Халимаг улсын зэрлэг амьтдын төв

Юрий Н. Арылов

Оросын Бүгд найрамдах Халимаг улсын зэрлэг амьтдын төвийн захирал

Бөхөнгийн генетик олон янз байдлыг хадгалан үлдээх, зүүн хойд Каспин мужийн бөхөнгийн популяцийг авран хамгаалах зорилготойгоор Зэрлэг амьтдын төвийг 2000 онд Халимагийн ерөнхийлөгчийн зарлигаар байгуулжээ.

Төвийг байгуулсан нь бөхөн хамгаалах олон улсын хурлаас (Элиста, 2002 оны 5 сар) гарсан зөвлөмжийг урьдчилан харсан мэт болсон. Төвийн үндсэн зорилго нь бөхөнг үржүүлэн зэрлэг байгальд нь буцаан тавих, судалгаа шинжилгээний ажил хийх, олон нийтэд сурталчлах явдал юм Яшкул дүүрэг дахь зэрлэг амьтдын төвд байгалийн нөхцөлд бөхөнг хаших бололцоотой 800 га газар нутгийг Халимагийн засгийн газар олгосон. Хашаа бусад жижиг байгууламж нь Мюнхен ба Денверийн амьтан судлалын нийгэмлэг, Зохимжит нэгдлийн хүрээлэн (АНУ), Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сан (Нидерланд), Загас ба зэрлэг амьтны алба (АНУ), Амьтны хүрээлэнг тэтгэх сан (Нидерланд), Ховор зүйл-хүмүүсийн итгэл (НВУ), ТНТ-Экспресс (Орос) болон газрын тос-хийн компани "ITERA" зэрэг байгууллага, засгийн газрын дэмжлэгээр бий болсон.

Одоогоор 62 га талбайтай хашаанд 60 гаруй бөхөн байршиж байна. Зэрлэг амьтдын төв нь бөхөнгийн генетик болон дааврын өөрчлөлтийн судалгаа явуулж, олон улсын болон орон нутгийн хурал, семинарыг зохион байгуулж байна. Бид бөхөнгийн бүх насны бодгаль, хөхүүл янзаганы зохимжит тэжээлийн хувийг тооцож олсон нь төлийн хорогдлийг багасгах чухал холбогдолтой болсон. Бидэнд бөхөнг хөдөлгөөнгүй болгох, бөхөнгийн үржүүлэг хийх зэрэг бодит практик туршлага бий. Төлийн хорогдол, гэмтэж бэртэх үйл явц одоо багассан.

Зураг 1. Бөхөнгийн хашаанд төрөхөөс өмнө нэмэлт эрдэс тэжээл витамин, концентрациар тэжээж буй байдал. Зураг. Анна Луцкейна

Зураг 2. Халимагийн улсын их сургуулийн Биологийн салбарын оюутнууд бөхөнгийн орооны үеийн ажиглалт хийж буй нь. Зураг. Анна Луцкейна

Зураг 3. Яшкулын хэл зүйн сургуулийн сурагчид бөхөн үржүүлэх төвийн андууд юм. Зураг. Анна Луцкейна

Төв нь ЮНЕСКО-гийн Хүн ба шим мандал хөтөлбөрийн Оросын хороо, Оросын хөдөө аж ахуйн шинжлэх ухааны академийн Үхэр үржүүлгийн судалгааны хүрээлэн, Оросын ШУА-ийн Экологи, эволюцийн хүрээлэн зэрэг бусад олон байгууллагатай амжилттай хамтран ажиллаж байна. Биохими, серологи, бактериологи, гельминтологийн судалгаанууд эхэлж байна. Бөхөнгийн үр хөврөлийн банкыг бий болгон Оросын хөдөө аж ахуйн шинжлэх ухааны академийн мал аж ахуйн хүрээлэнд хадгалаад байна. Тус төвтэй хамтран ажиллагч Дарвины санаачлага төслийн боловсролд зориулсан тэтгэлгийг Халимагийн улсын их сургуулийн Биологи, Хөдөө аж ахуйн салбар, Хөдөө аж ахуйн коллежи болон бусад боловсролын салбарын оюутнуудад судалгааны чиглэлээр олгосон.

Бөхөнгийн экологийн судалгаанаас гадна тус төвийн эрдэм шинжилгээний ажилтангууд "Чёрные земли" шим мандлын нөөц газрын хөгжлийг дэмжих, агросистемийн бүтээмжийг өсгөх зорилго бүхий судалгаанд хамрагдаж байна. ЮНЕСКО-ийн Москвагийн товчооны санхүүгийн тусламжаар, Бүх Оросын гидротехник, усжуулалтын хүрээлэнтэй хамтран анхны туршилтын шатыг 2004 онд тус төвд эхлүүлсэн. Энэхүү "Бэлчээрийн бүтээмжийг дээшлүүлэх, экологийн нөхөн сэргээлт хийх арга зүйн хөгжил" төслийн үр дүн орон нутгийн захиргааны сонирхолыг татсан ба зэрлэг болон гэрийн амьтдын тэжээлд оролцох ургамлын үрийг хадгалах боломжийг эрж хайх, ирээдүйд бий болгох боломж нээгдэж байна. Зэрлэг болон гэрийн малын бэлчээр сайжруулах нь орон нутгийн амжиргааны түвшинг дээшлүүлэх болон бөхөнг хамгаалах ажлын өөр нэгэн арга зам болно. Төв нь бөхөнгийн хамгаалал, судалгааны олон улсын тэргүүлэх зэргийн хамтран ажиллагч бөгөөд Английн Дарвины санаачлага, ИНТАС, ПТИС зэрэг байгууллагуудын дэмжлэгтэй төсөл хэрэгжүүлдэг.

Европын бөхөнгийн популяцийг хамгаалах ажлын амжилт нь нийгмийн бүх давхаргын хүмүүсийн идэвхитэй оролцоогоор бий болно. Тиймээс Орос болон бусад улсад явагдаж буй бөхөнгийн хамгаалал, төлөвлөгөө, хэрэглээ, популяцийн хөдлөл зүй, орших газар, бөхөнгийн түүх зэргийг сурч мэдэж болох төвийг бий болгох нь чухал байна. Зэрлэг амьтдын төв нь Бүгд найрамдах Халимаг улсад мэдээлэл сурталчилгаа явуулж буй нэг төвийн жишээ юм. Өсөн нэмэгдэж буй үзэгч, сонирхогчдын тоог нэмэгдүүлэхийн тулд орон нутгийн удирдлагатай ойрхон холбоотой байх хэрэгтэй, бид том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сан, Америкийн загас болон зэрлэг амьтдын алба зэрэг байгууллагуудын тусламжтайгаар үзэгч, сонирхогчийн төвийн барилгыг барьж нэгэнт дуусгалаа. Энэхүү төв нь монгол гэртэй төстэй Халимаг гэр бөгөөд мэдээлэл сурталчилгааг нэмэгдүүлэх, хээр талын экосистемд бөхөнгийн үүрэг, орон нутгийн иргэдийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэх талаарх бүхий л хэрэгцээт мэдээлэл тавьсан байдаг. Хууль бус ан, байгаль орчны хууль зөрчилт, Халимагийн түүх, зэрлэг амьтдын төвийн байгуулалтын талаарх мэдээлэл тус төвд тавигдсан байдаг. Сонирхогчийн төв фото зураг агуулсан хөдөлгөөнт үзмэр, ном зохиол, ханын сонин, Халимагын алслагдсан бөглүү нутгийн тухай видео бичлэг үзүүлэх багаж хэрэгслээр бүрэн хангагдана.

Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл Бүгд найрамдах Халимаг улсын Зэрлэг амьтдын төвийн захирал Юрий Арыловтой холбогдоно уу kalmsaigak@elista.ru.

Хашаанд байгаа бөхөнд төлөхөөс өмнө амин дэм, эрдэстэй нэмэлт тэжээл өгдөг
Гэрэл зургийг: Анна Луцкейна

Халимагийн Их Сургуулийн Биологийн факультэдийн оюутнууд ажиглалт хийж байгаа нь
Гэрэл зургийг: Анна Луцкейна

Үржүүлэх төвийн найзууд: Яшкул сургуулийн найзууд
Гэрэл зургийг: Анна Луцкейна

Хятадыг Гансү мужийн ховор зүйлийг үржүүлэх төвийн бөхөн гөрөөс

Али Канг¹, Сю Тзенянь²

1-Зэрлэг амьтан хамгаалах нийгэмлэгийн Хятад дахь хөтөлбөрийн газар

2-Хятадын Гансү мужийн ховор зүйлийг үржүүлэх төв

Гансү мужийн үржүүлэх төв 1987 онд байгуулагдсан, хойд Цилян уул, Тэнгэр цөлийн баруун урд төгсгөлийн хооронд 37.90N, 102.90E солбицолд оршдог (газрын зураг дээр сумаар заасан байгаа). Далайн түвшинээс 1766 метр өргөгдсөн, элсэрхэг, цөлийн шинжтэй. Эх газрын эрс тэрс, хуурай уур амьсгалтай. Бүс нутаг Graminae, Chenopodiaceae, Pailonaseae овгийн (Лию 1993, 1996a, 1996b) 116 зүйлийн ургамлан бүлгэмдэлтэй. Төвийн газар нутгийн хэмжээ 170.000 га. Гансү мужийн Линжоу хотын захиргаа, Гансү мужийн ойн товчоо үйл ажиллагааг эрхлэн явуулдаг, 49 ажилтантай. Сургалт, сурталчилгаа явуулах зорилгоор 700 метр квадрат талбай бүхий төвийг байгуулжээ. Тус төвд 45 зүйлийн 380 бодгаль байна. Бөхөн, тахь адуу, хавтгай тэмээ, хулан адуу, түвд хулан адуу, сармагчин, такин, цагаан хамарт буга, толбот буга, халиун буга, түвд цагаан зээр, хөх аргаль хонь зэрэг зүйлүүд зонхилнр. Амьтан хаших тор нь ойролцоогоор 5.850 метр квадрат хэмжээтэй. БНХАУ-ын уламжлалт анагаах ухааны улсын хороо, улсын ойн хороо бөхөнгийн популяцийг сэргээн нутагшуулах төслийг явуулж байна. Анх АНУ-ын Сан Диего, Германы Берлины амьтны хүрээлэнгээс 1998 онд 12 бодгаль авчран үйл ажиллагаагаа эхэлсэн.

Бөхөн үржүүлэх судалгааг 1988-1993, 2001-2003 онуудад хийжээ. Төллөлт, орооны үеийн зан төрх, өндгөн эс боловсрох идэвхитэй байх үеийн зан төрхийн ажиглалт зэргийн хүрээнд судалгаа явуулжээ (Тан нар 1994a, 1994b, 1994c, Канг нар 2001). Энэ үед бөхөнг 23x30 метр хэмжээтэй торон хашаанд хашиж хамгаалагч нь тэжээж байсан. Торон хашааг 1992 онд сунгаж 27 га болгосноор амьтад сул чөлөөтэй бэлчих болсон. 2004 оны өвөл бөхөнгийн тоо толгой 29 бодгальд хүрсэн. 2005 онд 16 янзага төрж сүргийн хэмжээ 40 гаруй бодгаль болсон.

Тус төвөөс дараагийн жилүүдэд бөхөнгийн талаар авч хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд сүргийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, генетик мониторинг, нөхөн үржихүйн судалгааг хийхээр болжээ. Судалгаа шинжилгээ, хамгааллын байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлэх, мэдээлэл солилцох, материал-техникийн баазаа бэхжүүлэхэд анхаарна. Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл Али Кангтай холбоо барин уу. ygling@online.sh.cn

Зураг: Мөргөлдөж буй хэржин. Гансү мужийн үржүүлэх төв. Зургийг Али Канг.

Говь-Алтай аймагт хийсэн бөхөнгийн хээрийн судалгаа

Жоп ван де Власаккер

Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сан

Монгол бөхөн нь (*Saiga tatarica mongolica*) зөвхөн Монголд тархсан эндемик, дэд зүйл. Өнгөрсөн зуунд монгол бөхөнгийн эзэмшил нутаг даруй 80 хувиар буурчээ. Одоогоор зөвхөн баруун монголд Говь-Алтай, Ховд аймгийн нутагт байна. Монгол бөхөнд тулгарч буй үндсэн аюул нь мах, эврийг ашиглах зорилгоор хууль бусаар агнах, байгаль цаг уурын хүнд нөхцөл, хүний нөлөө, малтай бэлчээр усаар өрсөлдөх, эзэмшил нутгийн хумигдал зэрэг юм. Хамгийн таатай бэлчээр усыг ашиглахын тулд малтай өрсөлдөж өөрт тохиромжгүй нутгийг ашиглаж байна. Урт хугацааны ган гачигийн нөлөөгөөр бэлчээр доройтож бөхөн тэжээлийн гачигдалд орж зарим өвөл өлсгөлөнд ихээр нэрвэгдэж байна. Мах, эврийг ашиглах үүднээс хууль бусаар агнадаг монгол бөхөн дэлхий нийтэд сөнөх аюулд тулгараад буй дэд зүйл юм. Эдгээр аюул заналыг арилгахын тулд дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сангийн дэмжлэгтэйгээр 1998-2001 онд "Монгол бөхөнгийн хамгаалал" төслийг хэрэгжүүлсэн.

Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар бөхөнгийн эзэмшил нутгийн хэмжээнд өвлийн хадлан бэлтгэл, чадварлаг бөхөн хамгаалагчдын сүлжээ гэсэн 2 үндсэн дэмжлэгийг орон нутгийн зүгээс (сум) аваад байна. Одоогоор 9 бөхөн хамгаалагч ажилладаг. Нэг байгаль хамгаалагчид хэдийгээр 120-140 мянган га газар ноогддог ч хулгайн ан бараг зогссон. Дээрх дэмжлэгийн хамт дулаан өвлийн нөлөөгөөр 2000 онд бөхөнгийн популяци 5300 хүртэл өсчээ. Харамсалтай нь судалгаагаар бөхөнгийн популяци 2003 онд 1020, 2004 онд зөвхөн 750 бодгаль болтлоо буурсан байна. Одоогоор популяцийн хэмжээг 1550 бодгаль гэж үнэлж үүнээс 1500 бодгальтай, 50 бодгальтай хоёр популяци бий гэж үзэж байна. Бидний хээрийн судалгааны явцад 150 орчим бөхөн үзэгдсэн бөгөөд 1-2 км-ийн зайнаас үргэн зугтаж хүнээс айх зан төрх илүү давамгайлсан байлаа.

Зураг: Жоп ван де Власаккер, Л.Түвд нар бөхөнгийн судалгааны багийн хамт (дээд талд). Зугатаж буй бөхөнгийн шаргагчин (доод талд). Зургийг Жоп ван де Власаккер/Плаксфийлд Натур Консултанц

Бөхөнгийн популяцийн байдал өвлийн бэлчээрээс хамаарч, гэрийн малтай өрсөлдөх байдлаар хязгаарлагдаж байна. Иймд бөхөнгийн эзэмшил нутагт гэрийн мал бэлчээхийг багасгах хэрэгтэй. Хулгайн ан мөн л асуудал хэвээр байх болно. Орчин үеийн жийп автомашин, сайн чанарын том буутай чинээлэг хүмүүс тал хээрийн бүсэд зугаа цэнгэл хөөн хулгайгаар ан хийх нь шинээр гарч буй аюул заналын нэг юм. Энэ асуудлыг мөн анхаарч үзэх хэрэгтэй.

Санхүүжилт муугаас бөхөн хамгаалагчдын цалин хөлс 2005 оны 6 сараас хойш тавигдаагүй байна. Гэсэн хэдий ч бөхөн хамгаалагчид хувийн болон сумын мэдлийн унаагаар ажлаа үргэлжлүүлэн хяналт хийж байна. Бензиний хүрэлцээ бага тул бөхөн хамгаалагч нар сард 2 удаа эргүүл хийдэг. Мотоцикл, бензин, холбооны хэрэгсэл, хамгаалах хэрэгсэл, дүрэмт хувцас, сурталчилгааны материал дутмагийн улмаас бөхөн хамгаалагч нар хангалттай ажиллаж чадахгүй байна. Бөхөн хамгаалагч нар Монголын унаган байгалийн өвийн нэг бөхөн хамгаалахад сайн бэлтгэгдэн чин сэтгэлээсээ ажиллаж байгааг дурдах ёстой. Орон нутгийн шийдвэр гаргагч нартай харилцаа холбоогоо цаашид улам хөгжүүлж, дээрх аюул заналыг арилгах хэрэгтэй юм. Тиймээс 2005 онд дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар төслийг үргэлжлүүлэн хийхээр дараах зорилтуудыг тавьж байна. үүнд: 1. Бөхөнгийн менежментийн системийг байгуулах 2. Боловсрол, холбооны чиглэлийг хөгжүүлэх 3. Орон нутгийн удирдлага, хүмүүсийг урамшуулах системийг боловсронгуй болгох; 4. Хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах зэрэг орно.

Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газрын хийсэн хамгааллын үйл ажиллагааны ололтонд тулгуурлан Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сан Говь-Алтай аймаг дахь бөхөн хамгааллын асуудлыг дэмжин төслийн санхүүжилтыг нэмэгдүүлэхээр болоод байна. Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Нидерландын хөтөлбөрийн газар төслийн 2 дахь шатыг эхлүүлэхээр ДБХС-ийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын санд санхүүгийн тусламжийг өгөөд байна.

Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл Том өвсөн тэжээлтэн амьтдын сангийн хамгааллын менежер Жоп ван де Власакертай дараах хаягаар холбогдоно уу. joep@largeherbivore.org; www.largeherbivore.org

Төслийн эргэн тойронд

Төв Азид Эко-сүлжээ байгуулагдав

Даян дэлхийн байгаль хамгаалах сан GEF-UNEP-ийн дунд зэрэглэлийн "Төв Азийн Эко-сүлжээ" төсөл дуусах шатандаа орж, дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Төв Ази дахь хөтөлбөрийн газар хариуцан ажиллаж байна. Төслийн зорилго нь сансрын зургыг дахин боловсруулсан үр дүнд үндэслэн одоо байгаа тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ, биологийн төрөл зүйл, нийгэм эдийн засгийн хөгжил зэргийн мэдээллийг ашиглан хамгаалалтын бүс, нүүдэллэх коридор, цөм бүсийг нэгтгэсэн экологийн сүлжээг бий болгох юм.

Ирээдүйн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн загварын үндэс болох экосүлжээний албан ёсны баталгаажуулалт нь бөхөнгийн эзэмшил нутаг, нүүдлийн замыг хамгаалах сайхан боломжийг бий болгоно. Нилээд хэмжээний газар нутгийг хамарсан Бетбақдала дахь бөхөнгийн популяцийн үндсэн эзэмшил нутгийг эдийн засгийн хэрэглээнээс эргүүлэн татах нь боломжгүй юм. Өвлийн эзэмшил нутгаас зуны эзэмшил нутаг руу нүүхэд бөхөн их хэмжээний газар нутгийг ашигладаг. Бөхөнгийн популяцийн бүрэн бүтэн байдал нь бэлчээр, ойн менежмент хийх зэрэг аж ахуйн хэрэглээ бүхий байгалийн нөөцтэй өрсөлдөхгүй байгаа юм. Урт хугацаагаар газар нутгийг түрээслэж болох ба харин бөхөнгийн нүүдлийн замыг хааж хашиж болохгүй юм.

Эко сүлжээ төслийн удирдах зөвлөл Алмата хотод 2005 оны 10-р сарын 4-5 нд хуралдаж төслийн гүйцэтгэлийн талаар авч хэлэлцэн дараагийн хагас жилд шинэ, бодитой ажил хийхээр төлөвлөлөө. Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Төв азийн хөтөлбөрийн газрын захирал, доктор Ольга Переладоватай холбогдоно уу. OPereladova@wwf.ru

СПЕЦИАЛЬНЫЙ ПРОЕКТ

S O S

САЙГА

SEIMAR SOCIAL FUND

"SOS-Сайга" төсөл Казакстанд хэрэгжиж байна.

"Сеймар нийгмийн сан" Казакстан дахь бөхөнгийн популяцийг хамгаалах зорилготойгоор "СОС-Сайга" экологийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэллээ. Уг төсөл Казахстаны ХАА Яамны Ой, агнуурын аж ахуйн хорооны дэргэдэх "Охотзоопром" нэгдэл, Амьтан судлалын хүрээлэнгийн (Шинжлэх ухаан боловсролын яам) дэмжлэгтэйгээр 2005 оны 6 сард эхэлсэн. Төслийн зорилго нь байгалийн нөөц, дархан цаазат газар, байгаль орчны төрийн бус байгууллагад тусламж үзүүлэх, бөхөнгийн популяци, түүний нөхөн сэргээлтийг бий болгох, бөхөн хамгаалагч нарт дэмжлэг үзүүлэх явдал юм. Бөхөнгийн популяцийн мониторинг ажиглалтанд үр ашигтай системийг бий болгох, хулгайн анг хянах үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэл түгээх зэрэг зорилтуудыг тавьжээ. "СОС-Сайга" хөтөлбөрийн хүрээнд анхны тэтгэлэг болох байршил тодорхойлогч багаж, зөөврийн радио холбоо, сансрын холбооны багаж хэрэгслээр тоноглогдсон УАЗ-10 маркын машинаар хангалаа. "Сэймар нийгмийн сан" сургалт сурталчилгааны олон ажил хийж байна. Олон нийтийн боловсролд зориулсан шинжлэх ухааны хялбаршуулсан кино хийхээр төлөвлөөд байна.

Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл "Саймар нийгмийн сан"-ийн төслийн удирдагч А.Сагингалиеватай холбогдон уу. Ali_sa2002@mail.ru

Баруун хойд Каспийн бөхөнгийн радио-телеметрийн судалгаа

Халимагийн Зэрлэг амьтдын төвөөс нас гүйцсэн 5 бөхөн радио болон сансрын дамжуулагч хүүзүүвчээр хүүзүүвчлэн зэрлэг байгальд нь тавих туршилтын төслийг 2004/5 онд хийжээ. Энэ ажлыг Чикагогийн амьтан судлалын нийгэмлэг, Медисоны Их сургуулийн дэмжлэгтэй явуулжээ. Төслийн зорилго нь хашаанд үржүүлсэн амьтад байгалийн нөхцөлд дасан зохицох байдал, тэдгээрийн нүүдлийн хэв маягыг тодорхойлоход оршиж байв. Хүүзүүвчтэй амьтад байгалийн зэрлэг сүрэгт амжилттай нийлэн орж чадсан. Нэг ооно орооны дараа (ажиглалтаас үзэхэд энэ ооно 17 шаргагчинг хээлтүүлсэн) чононд бариулсан ба бусад 4 бөхөн үргэлжлүүлэн ажиглаж байна.

Зураг. Хүүзүүвчилсэн хэржин. Зургыг Нильс Баннефелд

Илүү мэдээлэл авахыг хүсвэл Бүгд найрамдах Халимаг улсын зэрлэг амьтдын төвийн захирал Ю.Ариловтай холбогдоно уу. kalmisaigak@elista.net

Долгон дамжуулагч хүүзүүвчтэй бөхөн. Гэрэл зургийг: Нильс Баннефелд

Бөхөнгийн талаарх шинэ бүтээлүүд

Жирнов Л.В., Гунин П.Д., Адъяа Я., Бажа С.Н. Монголын хуурай бүсийн тууртан амьтдыг хамгаалах стратеги. Редактор О.Шагдарсүрэн. Москва, 2005. Дугаар 45. хуудас 323.

Энэ номонд Монгол орны зэрлэг тууртан, тухайлбал бөхөнгийн биологи, экологи, хамгааллын судалгааны үр дүнг тусгасан дэлгэрэнгүй хэмжээний мэдээллийг оруулжээ. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээний мэдээлэл, Монголын байгаль орчны тухай хуулийн түүхэн шинжилгээг багтаасан. Тууртан амьтдын зөв хэрэглээ, тууртан амьтдыг хамгаалах арга зүйг боловсронгуй болгоход нарийвчилсан мэдээлэл авч болно. Монгол-Оросын хамтарсан Биологийн иж бүрэн экспедицтэй холбогдоно уу. pgunin@online.ru

Данилкин А.А. Тугалмайтаны (Bovidae). Орос болон зэргэлдээх орны хөхтөн амьтад. Москва, 2005. Хуудас 550.

Нэгэн сэдэвт бүтээлд Орос болон хөрш зэргэлдээ орны тугалмайтаны зүйлүүдийн филогени, таксономи, тархац нутгийн хөдлөл зүй, популяцийн хөдлөл зүй, хязгаарлагч хүчин зүйлүүд, байрших газар, идэш тэжээл, үржил өсөлт, популяцийн бүтэц, хэрэглээ болон хамгааллын талаарх асуудлыг багтаажээ. Бөхөнгийн талаарх бүрэн мэдээллийг энэ номноос авч болно. Шинжлэх ухааны КМК бүтээлийн нийгэмлэгтэй холбогдоно уу. Kmk2000@online.ru

Неронов В.М., Луцкекина А.А., Арылов Ю.Н. Ижил мөрөн орчмын бөхөнгийн популяцийн нөхөн сэргээлт, хамгаалал дахь экосистемийн хандлага. Ижил мөрний экосистемийн биологийн төрөл зүйл болон биологийн нөөц: өнгөрсөн, одоо, ирээдүй. Олон улсын хурлын эмхтгэл. Саратов, 2005. Хуудас 164-166.

Евроази дахь бөхөнгийн газар зүйн тархац, тоо нягтшилийн түүхэн өөрчлөлтийг анхааран авч үзсэн байна. Элистад болсон (2002) олон улсын хурлын үеэр боловсруулсан үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэсэг болох Ижил мөрний бөхөнгийн нөхөн сэргээлт, хамгаалалд экосистемийн хандлагыг тогтоох санал оржээ. Валерий Неронов, mab.ru@relcom.ru

Луцкекина А.А., Неронов В.М., Бадмаев В.С., Хлуднев А.В. Ижил мөрний баруун эргийн хөндийн бөхөнгийн эзэмшил нутгийг хамгаалах төлөвийн тухай өгүүлжээ. Волга мужийн зоологийн сэтгүүл. 2005. Дугаар 1. Хуудас 80-85.

Ижил мөрний эргийн баруун хөндийд бөхөн гөрөөсийг хамгаалах зорилгоор экологийн сүлжээг бий болгох санал тавьжээ. Байгаль ашиглагч нарт зориулсан санал зөвлөмжүүд багтсан байна. Анна Луцкекина, mab.ru@relcom.ru

Мелдебеков А.М., Бекенов А.Б., Грачев Ю.А. Казакстаны бөхөн: одоогийн байдал, судалгааны хэтийн төлөв. Амьтан судлалын хүрээлэнгийн бүтээл (амьтан, экологийн судалгаа). Алматы, 2005. Дугаар 49. Хуудас 176-182.

Казакстан дахь бөхөнгийн популяци, эзэмшил нутгийн 1994-2004 оны хоорондох хөдлөл зүйг өгүүлэлд тусгасан байна. Устюртын бөхөнгийн популяцийн жишээн дээр популяцийн бүтэц, үржлийн чадавхийг тодорхойлжээ. Бөхөнгийн хамгааллыг нэмэгдүүлэхийн тулд байнгын эргүүл хяналтыг бэхжүүлэх, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг ихэсгэх, үржүүлэх, экологийн мониторингийн системийг хөгжүүлэх хэрэгтэйг зөвлөж байна. Аманкул Бекенов, terio@nursat.kz

Меджидов Р.А., Каминов Ю.Б., Обгенова О.Б. Халимагт бөхөнгийн популяцийн бууралт, бөхөн хамгаалах боломжийн тухай орон нутгийнхний хандлага. //Степной бюллетень, 2005. Дугаар 18. Хуудас 25-28.

Энэ өгүүлэлд орон нутгийнхний бөхөнд харьцах харьцаа, популяцийн доройтлын шалтгааныг тодорхойлох зорилготой нийгмийн судалгааны товч үр дүнг тусгажээ. Бөхөн хамгаалахтай уялдсан олон нийтийн мэдээлэл сурталчилгааны талаарх мэдээлэл мөн орсон. Судалгааны ажил Черные земли, Яшул болон Халимагийн Юста дүүрэгт явагдсан. Хамгийн гол аюул занал нь хулгайн ан бөгөөд хулгайн ан гарах шалтгааныг тоймлон гаргажээ.

Руслан Меджидов, centercep@yandex.ru

Быкова Е.А., Есипов А.В. Узбекистаны бөхөнгийн бууралтанд нийгэм-эдийн засгийн нөлөө, бөхөнгийн хамгааллын байдал//Экологийн хамгаалалт, иргэний нийгэм сэтгүүл, 2005. Дугаар 6. Хуудас 31-38.

Узбекистаны бөхөнгийн популяцийн эзэмшил нутагт хийсэн нийгэм-эдийн засгийн судалгааны үр дүнг тусгасан. Судалгааны ажил нь тухайн бүс нутагт хулгайн ангийн түвшинг тодорхойлох, жолооч нарын хулгайн ан хийх сонирхол, орон нутгийн хүмүүсийн хандах хандлага, нөхцөл байдлыг илрүүлэх зорилготой байжээ. Узбекистаны Устюртын сууринд Жаслик тосгоны жишээн дээр хийгдсэн судалгаагаар бөхөнгийн тоо толгойн уналтын гол шалтгаан нь орон нутгийн хүмүүс өнгөрсөн хугацаанд эврийг, одоо махыг ашиглах үүднээс хулгайгаар агнах явдал байна гэж дүгнэжээ. Елена Быкова, esip@tkl.uz